

Петро Луцик

МУШКЕТ з лілією

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2018

1

— Отут і переночуємо! — сказав Богдан і зупинив коня.

Хоч до заходу сонця залишалося ще трохи часу, молодший супутник не став сперечатися. Він узагалі беззаперечно довіряв більшому (хоч і не дуже) досвіду старшого брата. Крім того, місцина, вибрана Богданом, дійсно була майже ідеальна для відпочинку після цілоденного переходу. І найголовніше — Максим просто страшенно втомився. Від багатогодинного сидіння у сідлі нестерпно боліла спина, але зізнатися у цьому він не наважувався, щоб не отримати чергову порцію нарікань від старшого брата.

— Спішитись! — мовив Богдан.

Він першим зіскочив на землю. Його приклад повторив і Максим, правда, не так жваво. Богдан зробив вигляд, що не помітив утоми молодшого брата. Він уважніше роздивився місцину. Далєбі, кращого місця для ночівлі важко знайти. Високий берег річки виявився геть позбавленим дерев чи навіть кущів, лише невисока трава — якраз для зголоднілих коней. Внизу, вже неосвітлена призахідним червоним сонцем, темним сріблом мерехтіла досить-таки широка річка. Її лівий берег був пологий і густо порослий невисокими деревами. Вони тягнулися аж ген до обрію, що вже губився у вечірній імлі.

Куди не глянь — первісна природа. Як пильно не вглядався хлопець, він не побачив навіть натяку на людську присутність. Та, зрештою, це й не дивно. Вони самі свідомо вибрали таку дорогу, щоб зустріти найменше людей. Там, де люди, — там і очі, а не все їм належить бачити.

— Розпряжи та напувай коней! — наказав Богдан братові. — А я зготую щось повечеряти.

Далі кожен зайнявся своєю звичною роботою. Максим звільнив коней від сідел і збруї, спутав передні ноги мотузками і злегка вдарив ближнього по шиї. Коні миттю подалися від берега до річки й одразу взялися скубти траву. Богдан тим часом спустився до берега, набрав у казанок холодної води і почепив його на нехитрий пристрій, що везли з собою. З допомогою кресала він запалив жмут сухої трави, кинув у вогонь оберемок хмизу. Невдовзі весело затріщало вогнище.

Коли у казані закипіла вода, Богдан насипав з торбинки пшона, при цьому весь час помішуючи його дерев'яною ложкою.

— Шкода, що сіль скінчилася, — з жалем сказав він. — Але якось переживемо, еге ж?

Максим хотів було сказати, що з сіллю куліш усе ж таки смачніший, але лише кивнув головою. Йому хотілося не так їсти, як спати, очі самі заплющувалися, але й сон під бурчання порожнього живота не надто тішив.

Останню дрібку солі Богдан витратив ще третього дня. Відтоді доводилося вдовольнятися одним лише пшоном, правда, кожного наступного дня порція ставала все меншою.

— Витримаємо, брате! — по-дорослому мовив Богдан. — Як ти гадаєш?

— Звичайно, витримаємо! — згодився Максим. — А ще далеко їхати?

Молодший брат питав це кожного вечора, а Богдан упевнено відповідав, що недалеко, але треба набратися терпіння, інакше дорога видаватиметься щораз довшою.

Максим сприймав ці слова на свій рахунок й одразу замовкав. До наступного вечора.

Тим часом Богдан насипав кулешу у неглибокі дерев'яні миски, дістав з полотняної торбинки останні півцибулини, невеликим ножем розрізав ще раз і, помітивши, що утворилися нерівні шматочки, більший подав братові.

— Їж! — тільки й сказав, а сам подумав, що зранку доведеться їсти одну лише пшоняну бовтанку — не просто без солі, а навіть і без цибулі.

Та й кулешем цю їжу назвати важко.

Але молодший брат не скаржився. Останні дні його дуже стомлювали, він найбільше хотів спати, а на зварене Богданом якимось не зважав. Ось і тепер Максим, споживши вечерю, відсунув убік миску і миттю заснув на покладеній на землю попоні. А Богдан неспішно, давлячись, насилу впорався зі своєю мізерною порцією, спустився до річки, щоб помити миски і казан. Дуже хотілося скупатися, але холодна жовтнева вода не годилася для цього. Натомість хлопець просто вмився.

Він не хотів показати перед Максимом, що також неймовірно стомився і що найбільше його бажання — ось так

притулитися до пропахлого кінським потом сідла й заснути. Якщо чесно, то Богдан найменшого уявлення не мав, де лежить той страшний і таємничий Крим, звідки час від часу з'являються непрохані гості і забирають ясир. Намагаючись виглядати в очах брата всезнайком, хлопець дедалі більше сумнівався, чи встигнуть вони до зими добратися до цілі і чи взагалі туди прямують.

Кожного вечора, зупиняючись на ночівлю, Богдан бачив, що місцевість дедалі стає безлюднішою. З одного боку, ця обставина, звичайно, була на руку подорожнім: немає людей — менше знатимуть про них, але з іншого — сіль, цибуля вже скінчилися, а невдовзі вони і зовсім залишаться без їжі. Богдан почав було навіть подумувати, чи не продовжити свій шлях берегом цієї річки.

Принаймні риби вони з братом завжди наловлять.

Але думки про майбутні клопоти з їжею не змогли переважити дрімоту, що важким тягарем навалилася на Богдана. Це сталося так несподівано, що хлопець устиг лише притулитися до стовбура дерева.

Стрижені коні мирно паслися у густій, ніким не потриженої траві, лише час від часу пофиркуючи чи то від задоволення, чи відганяючи надокучливих комах, що навіть такої пори року з'явилися невідь-звідки.

Сонце вже наполовину сховалося за рівний далекий обрій, коли один кінь тривожно підвів голову і сторожко прислухався. Невдовзі його тривога передалася іншому. Вони майже одночасно почули наближення чужинця. На протяжне іржання почулося таке саме у відповідь. Це трохи

заспокоїло коней, другий навіть продовжив пастися, а перший так і залишився стояти, очікуючи наближення незнайомця.

Невдовзі на тлі темного неба з'явився силует вершника. Він зупинив свого коня, випростався на стременах і пильно огледівся. Не помітивши нікого, окрім коней, невідомий пришпорив свого і легкою риссю поскакав назустріч.

Уже з першого погляду було зрозуміло, що це старий козак. Якщо люди і чули про козаків, але ніколи з ними не зустрічалися, то у своїй уяві малювали саме такий образ. Широкі шаровари брудно-синього кольору були заправлені у низькі потерті чоботи із загнутими вгору носами (видно, «подарунок» котрогось татарина, який люб'язно згодився поділитися з босим козаком), поверх чистої білої сорочки накинута підбита вовною камізелька. Незважаючи на вже прохолодну погоду і свій вік (п'ятдесят років, не менше), шапки козак не мав, тому на поголеній до блиску засмаглій голові особливо виділявся чуб — білий, як і вуса. До сідла вороного довгоногого коня збоку кріпилася рушниця, а крива татарська шабля висіла на широкому поясі. Видно, козак не бачив загрози від двох хлопців, що безтурботно заснули на березі річки.

Козак зупинився, оцінив коней, відзначивши, що вони, напевне, колись належали татарам і невідь-як опинилися у хлопців, потім спішився, поляскав заспокійливо свого коня по шиї і рішуче підійшов до сплячих.

Хлопці й далі спали, ніяк не відреагувавши на появу незнайомця. З благенької одежини і з того, як міцно вони сплять,